

Enterobióza (nákaza roupem dětským)

Co je enterobióza a jak se klinicky projevuje?

Enterobióza je parazitární onemocnění, vyvolané helmintem (hlístem), který se jmenuje **roup dětský** (*Enterobius vermicularis*). Jeho samičky vylézají zejména v nočních hodinách z konečníku a vylučují vajíčka do kožních záhybů okolo řitního otvoru. Svým pohybem působí svědění sliznice a kůže v okolí konečníku, které pacienta sužuje zejména v noci. V důsledku toho dochází k poruchám spánku, bolestem hlavy, neurózám, u dětí se může přidružit syndrom nočního pomočování a celkového neprospívání organismu. Popisovány jsou i výtoky a záněty močových a pohlavních cest, vyvolané cestujícími červíky, alergické kožní projevy a vyrážky způsobené škrábáním podrážděné kůže a sliznice. Přítomnost červů ve střevě může dále působit bolesti břicha či podráždění slepého střeva. Nákaza může být provázena změnou v krevním obraze, charakteristickou pro nákazu helminty (eozinofilie).

Co víme o původci enterobiózy?

Roup dětský má bělavé, nitřovité, k oběma koncům zašpičatělé, asi 1 cm dlouhé tělo. Žije v lidském střevě, kde se živí bakteriemi a epitelem. Roupi sužovali lidstvo odedávna, jejich vajíčka byla nalezena již ve starověkých mumiích. Proti ostatním střevním parazitům, kterých u nás v posledních desetiletích ubývá, enterobióza je stále jednou z nejrozšířenějších nákaz, se kterými se v našich podmínkách setkáváme.

Jaký je vývojový cyklus roupa a jak se člověk může nakazit?

Člověk se nakazí polknutím mikroskopických vajíček, které samičky roupu kladou v okolí konečníku. Nakažený člověk roznáší vajíčka především znečištěnými rukama, když se snaží zbavit svědění škrábáním. Může pak nakazit znovu sám sebe, nebo ostatní osoby buď přímo, nebo prostřednictvím potřísněné potravy, prádla, předmětů denní potřeby, hračkami apod. Z polknutých vajíček se ve střevě rychle uvolňují infekční larvy, která dospívají v samičky a samečky. Oplozené samičky, které jsou vyplněné několika tisíci vajíčky pak aktivně opouštějí zažívací trakt a svým pohybem při kladení vajíček vyvolávají výše popsání potíže. Celý cyklus trvá 5 – 13 týdnů.

Kde se může člověk s nákazou setkat?

Vajíčka po opuštění zažívacího traktu rychle dozrávají a během krátké doby se v nich vyvíjejí infekční larvy, které čekají na svého nového hostitele. Ve vlhkém prostředí vydrží při pokojové teplotě ve vajíčku naživu 2-3 dny. V suchém prostředí a za vyšších teplot rychle hynou, takže přenos nákazy vzdušnou cestou prakticky nehrozí. Nejčastěji se s enterobiózou setkáme v prostředí, kde žije pohromadě větší množství osob, a kde je obtížné kontrolovat dodržování základních hygienických návyků. Často jsou to dětské kolektivy, ve kterých se nákaza rychle rozšíří na většinu dětí. Odtud se pak přenáší do rodin, kde se nevyhýbá ani dospělým.

Jaké jsou zdroje nákazy?

Roup dětský se vyskytuje pouze u člověka a k nákaze dochází buď přímým kontaktem s nakaženou osobou, příp. autoinfekcí (člověk nakazí opakovaně sám sebe), nebo kontaminovanými předměty, potřísněnými povrchy, prádlem apod. Domácí, ani jiná zvířata se na přenosu onemocnění nepodílejí.

Jak se provádí diagnostika enterobiózy?

Vajíčka roupů lze ve stolici zachytit vzácně, proto běžné vyšetření stolice na parazity většinou původce enterobiózy neodhalí. Při podezření na nákazu roupů se proto provádí opakovaně v několikadenních intervalech speciální vyšetření pomocí otisku lepicí pásky na kožní řasy, nebo stěrem z okolí análního otvoru. Vyšetření se provádí nejlépe doma v ranních hodinách, aby nedošlo k setření vajíček prádlem, nebo při omývání. Veškeré informace a pomůcky k odběru získá pacient u svého ošetřujícího lékaře. Přítomnost vajíček se pak detekuje mikroskopicky ve specializované laboratoři. Pokud pacient pozoruje přímo dospělé červy, je potřeba je přinést k určení do laboratoře ve skleničce s vodou.

Jak se enterobióza léčí?

V každém případě je nutno navštívit ošetřujícího lékaře a informovat ho o svých obtížích. Lékař navrhne příslušná laboratorní vyšetření, určí diagnózu a navrhne léčbu. V současné době je na trhu několik preparátů, kterými lze nákazu spolehlivě vyléčit. Důležité je provést léčbu opakovaně, minimálně dvoufázově, v intervalu 2-3 týdnů po skončení první léčebné kúry tak, aby se zamezilo líhnutí další generace roupů. Často doporučované léčebné kúry pomocí česneku, bylinných koupelí apod. možná dočasně zmírní obtíže, ale původce nákazy rozhodně nezahubí, naopak zbytečně oddálí zahájení léčby a usnadní roupům možnost dalšího rozšíření.

Jak je možno se před roupů chránit a jak se chovat v případě podezření na nákazu ?

Důležité je důsledné dodržování zásad osobní hygieny. Zejména u dětí je důležité dbát na časté mytí rukou, zamezit olizování a slinění prstů, kousání nehtů, olizování hraček, nebo předmětů denní potřeby. Při podezření na nákazu vyměňovat a prát denně ložní a osobní prádlo, dezinfekčním roztokem otírat podlahy, předměty, nábytek, kliky, zejména na toaletách. Navštívit co nejrychleji lékaře a při potvrzení diagnózy zahájit adekvátní individuální, případně hromadnou léčbu.

RNDr. Věra Tolarová, CSc.
oddělení parazitologie ZÚ Praha